

บทที่ 7

บทสรุป

บทที่ 7 บทสรุปมีเนื้อหาประกอบด้วยส่วนต่างๆ ได้แก่ การสรุปผลการวิจัย การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ทั้งนี้เพื่อตอบคำถามการวิจัยทั้งคำถามหลักและคำถามรอง ตลอดจนเพื่อทำการอธิบายตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อต่างๆ ดังที่สามารถอธิบายได้ดังนี้

7.1. สรุปผลการวิจัย

โครงการวิจัยเรื่องการต่อสู้เรียกร้องสิทธิของคนในพื้นที่แย่งยึดโดยรัฐ: กรณีพื้นที่แก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรีและกรณีพื้นที่หนองตาแต้ม จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นโครงการวิจัยซึ่งใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative approach) โดยใช้การวิจัยเอกสารจากงานวิจัย หนังสือบทความวิชาการ และทำการสืบค้นข้อมูลจากแหล่งข้อมูลหนังสือพิมพ์จากทั้งสิ้น 17 ฉบับ เพื่อทำการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล นอกจากนี้ ยังใช้การศึกษาโดยการลงพื้นที่วิจัย เพื่อทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 30 คน และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม โดยงานวิจัยชิ้นนี้มีคำถามการวิจัยหลัก (primary research question) คือ “เราจะทำความเข้าใจความซับซ้อนและความรุนแรงของการต่อสู้เรียกร้องสิทธิของคนผู้ถูกแย่งยึดพื้นที่โดยรัฐกรณีพื้นที่หนองตาแต้มจังหวัดประจวบคีรีขันธ์และพื้นที่แก่งกระจานจังหวัดเพชรบุรีอย่างไร?” โดยมีคำถามการวิจัยรอง (secondary research question) จำนวน 3 ข้อ ประกอบด้วย 1. ที่มาของปัญหาการลิดรอนสิทธิของคนในพื้นที่หนองตาแต้มและพื้นที่แก่งกระจานคืออะไร? 2. แนวทางและความหมายของการต่อสู้เรียกร้องของผู้ถูกเวนคืนเป็นอย่างไร 3. แนวทางในการแก้ไขปัญหาที่มีความเหมาะสมในทัศนะของผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการแย่งยึดพื้นที่เป็นอย่างไร?”

นอกจากนี้ยังมีวัตถุประสงค์การวิจัย (research purposes) ได้แก่

1. เพื่ออธิบายถึงความซับซ้อน (complexity) ของปัญหาอย่างครอบคลุมรอบด้าน ทั้งด้านชีวิตความเป็นอยู่และผลกระทบทางการเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และอัตลักษณ์ (identities) อันเนื่องมาจากการลิดรอนสิทธิในพื้นที่ของประชาชนจากรัฐและทุน
2. เพื่อให้ทราบถึงที่มาของปัญหาในสถานการณ์การลิดรอนสิทธิในพื้นที่ของประชาชนในพื้นที่แก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี และพื้นที่หนองตาแต้ม จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
3. เพื่อสำรวจให้เห็นถึงอุปสรรคในการแก้ไขปัญหาในปัจจุบัน ในการแก้ไขปัญหาการลิดรอนสิทธิของผู้คนที่ได้รับผลกระทบ

4. เพื่อให้ข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาที่มีความยั่งยืนและยุติธรรมจากมุมมองทางด้านรัฐศาสตร์ โดย คำนึงถึง “เสียง” (voice) ความคิดเห็นและความต้องการของผู้คนที่ได้รับผลกระทบจากการถูกไล่ออนสิทธิในพื้นที่จากรัฐ

ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์การวิจัยทั้ง 4 ข้อ บทหลักของงานวิจัยชิ้นนี้ ซึ่งประกอบด้วย

บทที่ 4 ที่มาของปัญหา ทำการตอบคำถามการวิจัยรองข้อ 1 ที่มาของปัญหาการไล่ออนสิทธิของคนในพื้นที่หนองตาแต้มและพื้นที่แก่งกระจานคืออะไร? และวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 “เพื่อให้ทราบถึงที่มาของปัญหาในสถานการณ์การไล่ออนสิทธิในพื้นที่ของประชาชนในพื้นที่หนองตาแต้ม จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และพื้นที่แก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี”

บทที่ 5 ความซับซ้อนและความรุนแรงของปัญหา ทำการอธิบายตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 “เพื่ออธิบายถึงความซับซ้อน (Complexity) ของปัญหาอย่างครอบคลุมรอบด้าน ทั้งด้านชีวิตความเป็นอยู่และผลกระทบทางการเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและอัตลักษณ์ อันเนื่องมาจากการไล่ออนสิทธิในพื้นที่ของประชาชนจากรัฐและทุน” และวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 “เพื่อสำรวจให้เห็นถึงอุปสรรคในการแก้ไขปัญหาในปัจจุบัน ในการลดทอนการไล่ออนสิทธิของผู้ได้รับผลกระทบ”

และ**บทที่ 6** การต่อสู้ของชาวบ้าน ทำการอธิบายกรณีพื้นที่แก่งกระจานและพื้นที่หนองตาแต้ม สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 4. “เพื่อให้เสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาที่มีความยั่งยืนและยุติธรรมจากมุมมองทางด้านรัฐศาสตร์ โดย คำนึงถึง “เสียง” (voice) ความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการถูกไล่ออนสิทธิในพื้นที่จากรัฐ” ทั้งนี้ทุกบททำหน้าที่ในการตอบคำถามการวิจัยหลัก เพื่อทำความเข้าใจความซับซ้อน (complexity) ในพื้นที่ศึกษาทั้ง 2 กรณี

7.2. อภิปรายผล

จากบทต่างๆ ของงานวิจัยชิ้นนี้ สามารถอภิปรายได้ดังนี้ จากการทบทวนงานศึกษาที่เกี่ยวข้องพบว่า งานศึกษาทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับกรณีพื้นที่หนองตาแต้มมีไม่มากนัก ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากการไม่เป็นที่รับรู้ของสาธารณชนมากนัก ในขณะที่งานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับกรณีพื้นที่แก่งกระจานนั้น งานศึกษาที่มีนั้นยังขาดการศึกษาที่เท่าทันต่อสถานการณ์และงานศึกษาที่ปรากฏจำนวนมากนั้นศึกษาในแง่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเป็นหลัก ซึ่งส่วนนี้สะท้อนมุมมองสาธารณชนและองค์ความรู้กระแสหลัก ซึ่งมองพื้นที่แก่งกระจานเป็นเสมือนสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งมีพื้นที่ป่าอุดมสมบูรณ์และมีขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศ มากกว่าเป็นที่อยู่อาศัยของกลุ่มชาติพันธุ์

บทที่ 4 ที่มาของปัญหาในงานวิจัยชิ้นนี้ชี้ให้เห็นว่า ในกรณีแก่งกระจานมีที่มาของปัญหา ซึ่งมีสาเหตุมาจากการแย่งยึดที่ดิน (land grabbing) ซึ่งสะท้อนออกมาในรูปการบังคับอพยพ (enforced eviction) ชาวกะเหรี่ยงจากพื้นที่อยู่อาศัยเดิมในหมู่บ้านใจแผ่นดิน มาอยู่ที่หมู่บ้านใหม่ที่รัฐจัดสรรให้ในหมู่บ้านโป่งลึก-บางกลอยล่าง และมีสาเหตุมาจากการปิดล้อม (enclosure) โดยให้ชาวบ้านต้องอยู่อาศัยและทำกินภายในพื้นที่ซึ่งรัฐกำหนดเอาไว้เท่านั้น ไม่สามารถใช้พื้นที่นอกเหนือจากรัฐกำหนดไว้ แม้ว่าในอดีตชาวกะเหรี่ยงจะเคยใช้พื้นที่อื่นๆ มาก่อน นอกจากนี้สาเหตุของปัญหาอีกประการหนึ่งคือ การบังคับอบรมสั่งสอน (forced educated) และการกลืนกลายทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ (assimilation) จากการลงพื้นที่วิจัยพบว่า ชาวกะเหรี่ยงทั้งเด็กและผู้ใหญ่ต้องเผชิญกับกระบวนการอบรมสั่งสอนและการกลืนกลายทางวัฒนธรรมอย่างไม่ปรากฏในงานศึกษาที่เกี่ยวข้องชิ้นอื่น สำหรับเด็กชาวกะเหรี่ยงนั้นต้องถูกบังคับให้เรียนเกี่ยวกับความเป็นไทยและแทบจะไม่มีโอกาสในการศึกษาเกี่ยวกับอัตลักษณ์ ภาษา และวัฒนธรรมตนเอง ขณะที่ผู้ใหญ่ต้องยอมรับการบีบบังคับอย่างเข้มงวดในการห้ามใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่า แม้พวกเขาจะเคยใช้มาในอดีต ยิ่งไปกว่านั้น หากมีกรณีการบุกรุกพื้นที่ป่าเกิดขึ้น ชาวกะเหรี่ยงต้องทำการแจ้งเบาะแสเกี่ยวกับการบุกรุกให้ได้ มิฉะนั้นจะถือว่าพวกเขาคือผู้บุกรุกพื้นที่ป่า

ในขณะที่ในกรณีพื้นที่หนองตาแต้มนั้น ปัญหาไม่ได้เกิดจากการประท้วงในพื้นที่ต่อรัฐ เพื่อให้ได้สิทธิในการใช้ไฟฟ้าเท่านั้น หรือไม่ใช่ภาพความสวยงามของการใช้พลังงานแสงอาทิตย์เท่านั้น หากแต่แท้ที่จริงแล้วเกิดขึ้นมาจากการที่รัฐแย่งยึดเอาที่ดินหมู่บ้านวังวนมาเป็นของรัฐและจัดสรรให้ค่ายชนะรัชต์ นอกจากนี้ยังมีการประกาศให้พื้นที่ดังกล่าวกลายเป็นพื้นที่ความมั่นคง เนื่องจากเชื่อว่ายู่ใกล้กับบริเวณที่ “แคบที่สุด” ของประเทศไทย ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งค่ายชนะรัชต์ไม่อนุญาตให้ชาวบ้านใช้ไฟฟ้าเนื่องจากส่งผลให้มีการสร้างสายไฟพาดผ่านในพื้นที่ซึ่งไม่มีเหตุผลในการอธิบายการหวงห้ามไม่ให้มีการใช้ไฟฟ้าที่ชัดเจนนัก ในแง่นี้ชาวบ้านวังวนจังหวัดประจวบคีรีขันธ์จึงต้องอยู่ในความมืดมิดมาอย่างยาวนานมากกว่า 60 ปี และได้รับผลกระทบด้านต่างๆ

บทที่ 5 อธิบายความซับซ้อน ในกรณีแก่งกระจานและกรณีหนองตาแต้มนั้น ซึ่งชี้ให้เห็นว่าภายใต้ที่มาการยึดพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์ หรือการไม่ให้ชาวบ้านใช้ไฟฟ้าเท่านั้น หากแต่ยังมีความซับซ้อนดำรงอยู่หลายมิติ งานวิจัยชิ้นนี้เสนอข้อถกเถียงว่าในกรณีแก่งกระจานแตกต่างจากงานของสุรศักดิ์ จำรัสการ เรื่อง “การศึกษานโยบายของภาครัฐกับการบริหารจัดการการใช้ประโยชน์ที่ดินระหว่างรัฐกับประชาชนในพื้นที่อุทยานแห่งชาติทับลานและอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน” และงานของทินมณี พิมพ์ศรี เรื่อง “นิติเศรษฐศาสตร์ว่าด้วยการประเมินมูลค่าของการอพยพชุมชน

ออกจากพื้นที่อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี: กรณีศึกษาชุมชนชาวกะเหรี่ยงบ้านใจแผ่นดิน - บ้านบางกลอยบนตามคำพิพากษาของศาลปกครองกลางคดีหมายเลขแดงที่ ส.660/2559” ซึ่งเสนอข้อถกเถียงว่าการย้ายพื้นที่การอยู่อาศัยของชาวกะเหรี่ยงจากพื้นที่เดิมนั้นส่งผลดี โดยเฉพาะผลดีทางด้านเศรษฐกิจ ปรากฏออกมาในรูปการคงอยู่ของความอุดมสมบูรณ์และความหลากหลายทางธรรมชาติ และ โอกาสในการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก

โดยงานวิจัยชิ้นนี้ชี้ให้เห็นว่า แท้จริงแล้วปัญหากรณีพื้นที่แก่งกระจานมีความซับซ้อนและความรุนแรงดำรงอยู่ ซึ่งเป็นไปตามกรอบแนวคิดทฤษฎีในการวิจัย “การแย่งยึด” โดยแฟร์เฮด (Fairhead) และคณะ ที่เน้นย้ำให้มีความสำคัญกับการ “กระบวนการ ความสัมพันธ์ และความขัดแย้ง” (Fairhead, 2012:238) ในแง่นี้ งานวิจัยชิ้นนี้เสนอข้อถกเถียงว่า ชาวกะเหรี่ยงในพื้นที่บางกลอย ซึ่งเผชิญกับความซับซ้อนและความรุนแรงและได้รับผลกระทบในรูป 1) การขูดรีดทางเศรษฐกิจจากการต้องทำงานในโรงงานทอผ้า 2) การสูญเสียวิถีชีวิตดั้งเดิมซึ่งยึดโยงอยู่กับการทำไร่หมุนเวียน 3) การสร้างภาพความไร้เดียงสาและในขณะเดียวกันมีการสร้างตัวแทนความเป็นปีศาจของชาวกะเหรี่ยง ดังที่ปรากฏในความเชื่อว่าชาวกะเหรี่ยงมีการครอบครองอาวุธและยาเสพติด 4) การจับไล่และการเผาที่ชาวกะเหรี่ยง 5) การเผชิญกับนโยบายทวงคืนผืนป่า และ 6) การผลักดันให้พื้นที่แก่งกระจานที่กลายเป็นมรดกโลก ซึ่งส่งผลให้เสียงของชาวบ้านยิ่งถูกละเลยและปัญหาที่ยังดำรงอยู่ไม่ได้รับการแก้ไข

ขณะที่ในกรณีพื้นที่หนองตาแต้มนั้น งานวิจัยชิ้นนี้เสนอข้อถกเถียงว่า ความซับซ้อนและความรุนแรงดำรงอยู่คือ 1) ต้นทุนและค่าเสียโอกาสในชีวิต จากการที่ชาวบ้านไม่มีไฟฟ้าใช้ 2) รัฐได้ทำการฉวยเอาผลงาน (credit) ในการใช้พลังงานทดแทนอันได้แก่โซลาร์เซลล์ ทั้งที่แท้จริงแล้วรัฐคือต้นเหตุแห่งการไม่อนุญาตให้ชาวบ้านใช้ไฟฟ้า นอกจากนี้ การมอบรางวัลเพิ่มเติมแก่ความสำเร็จในการใช้พลังงานแสงอาทิตย์ ยังเป็นการกลบเกลื่อนกระแสเรียกร้องของชาวบ้านในการรับบริการไฟฟ้า โดยที่รัฐจัดสรรให้ 3) การสร้างวาทกรรม “เจ็บ จน แจก” ให้กับชาวบ้านกลายเป็นผู้ที่ไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ (helpless) ขาดซึ่งความเป็นตัวการ (sense of agency) ของตนเอง และต้องอยู่ในลักษณะที่ต้องรอรับความช่วยเหลือจากคนภายนอกเท่านั้น ดังที่พิจารณาได้จากกรณีที่มีบุคคลและหน่วยงานจากภายนอกจำนวนมากเข้ามามอบสิ่งของให้ชาวบ้านวังวน 4) การสร้างความโรแมนติก (romanticized) ให้กับความทุกข์ยากของคนในพื้นที่ โดยเฉพาะจากบุคคลภายนอกที่มองว่า การอยู่กับความมืดมิดเป็นเรื่องผจญภัยสนุกสนานของชนชั้นกลาง ขณะที่การใช้โซลาร์เซลล์เป็นการ “ต่อสู้ไม่ยอมแพ้” ดังที่สะท้อนจากบทเพลงหรือเรื่องเล่าอื่นๆ แต่ทว่า

การนำเสนอในเชิงกระแสหลักนี้ ไม่สนใจถึงสาเหตุที่มาของปัญหาที่แท้จริง ในแง่ที่ว่ารัฐคือต้นตอที่แท้จริง

บทที่ 6 การต่อสู้ของชาวบ้านในกรณีพื้นที่แก่งกระจาน คนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงมีการใช้แนวทางในการต่อสู้ โดยใช้กลไกทางกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม ซึ่งแนวทางดังกล่าวแตกต่างจากการฉายภาพชาวกะเหรี่ยงของรัฐและสื่อกระแสหลักว่าคนกะเหรี่ยงนั้น “ไร้เดียงสา” ซึ่งเป็นแง่มุมที่แตกต่างจาก “กลุ่มผู้อ่อนแอ” ซึ่งเจมส์ ซี สกอตต์ เสนอข้อถกเถียงว่ามักใช้วิธีการปฏิเสธ (refuse) อำนาจ หรือการต่อต้าน (resistance) หรือการหลบหนีเข้าไปอาศัยอยู่ในป่า (refuge) โดยมักปรากฏในรูปการนิโทษ การลักขโมย หรือสร้างความเสียหายเล็กน้อย อย่างไรก็ตาม งานชิ้นนี้ใช้ประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดอาวุธของผู้อ่อนแอ โดยชี้ให้เห็นว่าชาวบ้านต่อสู้โดยการดำเนินการทางกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม โดยคนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงได้ร่วมมือกับเครือข่ายภายนอกจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งศูนย์ทนายเพื่อสิทธิชุมชน

คดีความที่มีความสำคัญที่สุดคือ การที่นายโคอิหรือคออ อี มินิ และพวกจำนวน 6 คน เป็นโจทก์ยื่นฟ้องศาลปกครอง โดยมีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช และกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นจำเลยในข้อหาละเมิดในการเผาป่าเรือน ยุ่งฉาง และทรัพย์สินอื่นๆ โดยศาลปกครองได้มีคำตัดสินให้นายโคอิและพวกเป็นผู้ชนะ ต้องได้รับการชดเชยค่าเสียหาย นอกจากนี้ชาวกะเหรี่ยงยังใช้วิธีการสร้างเครือข่าย โดยร่วมมือกับกลุ่มนักเคลื่อนไหวที่สำคัญ เช่น ภาควิชา Save บางกลอย มูลนิธิผสานวัฒนธรรม เครือข่ายกะเหรี่ยงตะวันตก และเครือข่ายกะเหรี่ยงภาคเหนือ โดยการประท้วง รณรงค์ และร้องเรียน มีการจัดทำกิจกรรมการประท้วงจำนวนมาก เช่น กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม แนวทางการต่อสู้ของชาวบ้านในกรณีพื้นที่แก่งกระจาน ยังเต็มไปด้วยอุปสรรคและช่องทางที่จำกัดอย่างมาก ด้วยอุปสรรคที่สำคัญที่สุดคือ การที่ชาวบ้านมีสถานะทางอำนาจน้อยกว่ารัฐอย่างมาก การดำเนินการทางกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม ซึ่งต้องใช้ทรัพยากรทั้งเวลาและงบประมาณอย่างสูง ส่งผลให้ชาวบ้านมีแนวโน้มไม่สามารถต่อสู้ได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากต้องทำงานเลี้ยงชีพ และการมาต่อสู้คดีเป็นการเดินทางออกนอกพื้นที่ อุปสรรคในการต่อสู้รูปแบบนี้สะท้อนออกมาจากการที่กลุ่มชาวกะเหรี่ยงจำนวนกว่า 26 คนยังถูกดำเนินคดีบุกรุกป่าอยู่ในปัจจุบัน

ในขณะที่กรณีพื้นที่หนองตาแต้ม ในประเด็นนี้มีความคล้ายคลึงกับกรณีพื้นที่แก่งกระจาน กล่าวคือ ชาวบ้านวังวนใช้การต่อสู้โดยกฎหมาย นำโดยนางจินดา ฤกษ์ชินบุตร โดยการ

ฟ้องค่ายโทรศัพท์ และจำเลยอื่นๆ ในคดี ต่อศาลปกครอง อย่างไรก็ตาม ในกรณีพื้นที่หนองตาแต้มนี้ แม้ชาวบ้านจะถูกตัดสินว่าเป็นฝ่ายชนะคดี แต่ศาลปกครองสูงสุดกลับเปลี่ยนคำตัดสินให้ฝ่ายรัฐเป็นฝ่ายชนะ ด้วยเหตุผลทางด้านความมั่นคง นอกจากนี้ ชาวบ้านเกือบทุกหลังคาเรือนยังเปลี่ยนมาใช้พลังงานทดแทน ได้แก่พลังงานแสงอาทิตย์ ส่งผลให้ชาวบ้านหลายคนดูยอมจำนนต่อการที่จะเรียกร้องสิทธิในการได้ใช้ไฟฟ้าตามที่รัฐต้องจัดหาให้ไปด้วย

ตารางเปรียบเทียบระหว่างกรณีศึกษา

ความเหมือนระหว่างกรณีศึกษากรณีแก่งกระจานกับกรณีหนองตาแต้ม
<p>ประการแรก การแย่งยึดที่ดินเหมือนกันโดยการแย่งยึดที่ดิน โดยอ้างเหตุการณ์พยายามรักษาสีเขียว โดยตั้งอยู่ในบริเวณพื้นที่ป่า</p> <p>ประการที่สอง ทั้งสองพื้นที่ถูกละเลย ทั้งเสียงของคนตัวเล็กตัวน้อยและกลุ่มคนชายขอบขาดหายไป และมีอำนาจในการต่อรองต่ำ</p> <p>ประการที่สาม ทั้งสองพื้นที่มีตัวแสดงทางการเมืองจากภายนอก เช่น หน่วยราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือกลุ่มทุนเข้ามาเกี่ยวข้องกับพื้นที่</p> <p>ประการที่สี่ ทั้งสองพื้นที่ว่าทกรรมทางการเมืองระหว่างประเทศ เข้ามาเกี่ยวข้องอย่างมีนัยสำคัญ โดยในกรณีแก่งกระจานนั้นคือ การที่พื้นที่แก่งกระจานถูกเชื่อมโยงกับความเป็นมรดกโลกของยูเนสโก ขณะที่พื้นที่หนองตาแต้มถูกเชื่อมโยงกับความยั่งยืน (sustainability) ของสิ่งแวดล้อม โดยสหประชาชาติ ดังนั้นชาวบ้านในพื้นที่จึงได้รับการกระตุ้นให้รู้จักประหยัดพลังงาน ใช้พลังงานแสงอาทิตย์ทดแทน เพื่อไม่เป็นการทำลายสิ่งแวดล้อม</p>

ความต่างระหว่างกรณีศึกษากรณีแก่งกระจานกับกรณีหนองตาแต้ม	
กรณีแก่งกระจาน	กรณีหนองตาแต้ม
<p>ในพื้นที่แก่งกระจานเป็นการแย่งยึดที่ดินโดยอ้างเหตุสี่เขียวที่หมายถึงสิ่งแวดล้อมแลทรัพยากรธรรมชาติ นั่นคือการแย่งยึดที่ดินมากจากกลุ่มคนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงนั้น โดยการอ้างการอนุรักษ์ป่า พันธุ์พืช สัตว์ป่า และทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ</p> <p>ในแง่แนวทางการต่อสู้ ในแง่กรณีพื้นที่แก่งกระจาน ชาวกะเหรี่ยงนั้นได้รับผลกระทบทางลบมากกว่า เนื่องมาจากความละเอียดอ่อนทางด้านอัตลักษณ์</p>	<p>ในพื้นที่หนองตาแต้ม การแย่งยึดที่ดินเป็นการแย่งยึดโดยอ้างสี่เขียวเช่นกัน แต่สี่เขียวดังกล่าวหมายถึง สี่เขียวความมั่นคงทางการทหาร กล่าวคือ รัฐใช้การแย่งยึดที่ดินคืนจากชาวบ้านนั้นเนื่องจากรัฐอ้างว่าพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ล่อแหลมเสี่ยงต่อความมั่นคงของชาติ เพราะตั้งอยู่ใกล้กับพื้นที่ซึ่งมีความ “แคบที่สุด” ของประเทศ</p> <p>ในแง่แนวทางการต่อสู้ ในกรณีพื้นที่หนองตาแต้มชาวบ้านยอมรับในสถานการณ์และเริ่มยอมจำนนต่อความเป็นไปได้ในการใช้ไฟฟ้าอันเป็นโครงสร้างขั้นพื้นฐาน</p>

7.3. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอของงานวิจัยชิ้นนี้สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประการ ได้แก่ ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหา ซึ่งเกิดขึ้นจากผลของการค้นคว้าวิจัยครั้งนี้ และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยศึกษาต่อไปในอนาคต

7.3.1 ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหา

แม้ว่างานวิจัยชิ้นนี้ไม่ได้มีเป้าประสงค์หลักในการทำงานวิจัยในเชิงนโยบาย ซึ่งเกี่ยวข้องกับรูปแบบข้อแก้ไขปัญหาชนิดที่รัฐชอบดำเนินการ ซึ่งไม่ได้มีเป้าประสงค์ที่จะพยายามสร้าง “แม่แบบ” (model) เพื่ออธิบายพื้นที่อื่น เนื่องจากแต่ละพื้นที่ย่อมมีประวัติศาสตร์ บริบท และอัตลักษณ์ที่แตกต่างกัน

อย่างไรก็ตาม เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยข้อ “4 เพื่อให้เสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาที่มีความยั่งยืนและยุติธรรมจากมุมมองทางด้านรัฐศาสตร์ โดยคำนึงถึง “เสียง” (voice) ความคิดเห็น และความต้องการของประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการถูกดิรอนสิทธิในพื้นที่จากรัฐ” ในบทนี้จึงทำข้อเสนอแนะ ซึ่งจำแนกเป็นแนวทางแก้ไข 3 ประการคือ **ประการแรก**

การลดการแก้ปัญหาโดยการมีรัฐเป็นศูนย์กลางและด้วยการใช้เฉพาะกฎหมาย **ประการที่สอง** การอนุรักษ์โดยมีชุมชนเป็นฐาน (community-based conservation) **ประการที่สาม** การสร้างความเข้าใจความมั่นคงหลังสงครามเย็น (post-Cold War security) ให้กับเจ้าหน้าที่รัฐ และ**ประการที่สี่** การไม่กล่าวอ้างอำนาจอธิปไตยระหว่างประเทศ เพื่อบิดเบือนกตัตบสิทธิของคนในประเทศ เช่น การขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกในกรณีแก่งกระเจาน และการอ้างรางวัลบริหารงานภาครัฐของสหประชาชาติ ในกรณีหนองตาแต้ม ซึ่งอาจจะ “เป็นธรรม” มากกว่าวิธีการที่รัฐไทยมักกล่าวอ้าง

1. การลดการแก้ปัญหาด้วยกฎหมาย

รัฐควรลดการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งกับประชาชนโดยยึดเอารัฐเป็นศูนย์กลาง กล่าวคือไม่ควรใช้การดำเนินการหรือการแก้ไขปัญหาคโดยใช้กรอบมุมมองโดยที่รัฐรวมศูนย์กรรมสิทธิ์และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและที่ดินไว้ที่รัฐ เจ้าหน้าที่รัฐควรจะทำหน้าที่เป็น “ผู้อภิบาล” มากกว่า “ผู้สั่งการ” โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนและชุมชนมีโอกาสในการเข้ามาเสนอกรอบแนวคิด หรือกระทั่งเสนอกฎหมายที่เกี่ยวข้องได้ เช่น การเสนอพระราชบัญญัติการจัดการพื้นที่ทับซ้อนในอุทยานแห่งชาติ หรือบนที่ดินราชพัสดุของรัฐ เจ้าหน้าที่รัฐควรเปลี่ยนมุมมองจากการพยายามรักษาป่า พื้นที่ และทรัพยากรธรรมชาติ เปลี่ยนการ “ยึดกฎหมายแต่ไม่ยึดคน” และเปลี่ยนจากการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็น “ผู้อบรมสั่งสอน” ความรู้และกฎระเบียบให้กับชาวบ้านในพื้นที่ ในการทำสิ่งต่างๆ ในการที่จะทำอะไร และไม่ควรทำอะไร เป็นผู้ที่รับฟังปรึกษาหารือกับชาวบ้านให้มากขึ้น

นอกจากนี้ รัฐไม่ควรใช้การดำเนินการหรือการแก้ไขปัญหาค โดยการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดรุนแรง จากประสบการณ์ที่ผ่านมาจะพิจารณาได้ว่าแม้รัฐมีการบังคับใช้กฎหมายอย่างรุนแรงเพียงใด กลับยังมีปัญหาในพื้นที่และยังเป็นการสร้างคามบาดหมางระหว่างรัฐ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานมากยิ่งขึ้น ในแง่ที่ว่ายังมีการบังคับใช้กฎหมายยังเป็นการผลักให้รัฐกับประชาชนกลายเป็นคู่ตรงข้าม นอกจากนี้จะเห็นว่ากฎหมายที่เกี่ยวข้องจำนวนมากมีความล้าหลัง เช่น พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2504 ซึ่งไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตที่เป็นจริงของประชาชนจำนวนมาก โดยกฎหมายเหล่านี้ไม่ควรถูกบังคับใช้โดยเคร่งครัดและควรมีการปรับปรุงแก้ไข

2. การใช้วิธีอนุรักษ์โดยมีชุมชนเป็นฐาน

กรณีแก่งกระเจานและในกรณีบ้านวังวนหนองตาแต้มเผยให้เห็นอย่างชัดเจนในการที่รัฐรวมศูนย์อำนาจมีการผูกขาดการจัดการเรื่องป่าและการอนุรักษ์ไว้กับรัฐ แต่ในขณะที่เดียวกันก็พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่านอกจากรัฐจะไม่สามารถจัดการอนุรักษ์พื้นที่และธรรมชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยังสร้างผลกระทบเชิงลบให้กับชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่อย่างมากอีกด้วย

ในแง่นี้จึงมีความจำเป็นต้องมีการกล่าวถึงวิธีการแก้ไขปัญหาลักษณะใหม่ ซึ่งสามารถจัดการอนุรักษ์ที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสม เมื่อพิจารณาจากประสบการณ์ต่างประเทศ จะพบว่ามีความน่าสนใจและน่าจะเป็นประโยชน์ให้กับประเทศไทย ทั้งนี้ นักวิชาการอย่าง เบนจามินเซนและบริซสัน (Benjaminsen and Bryceson) ได้เสนอวิธี “การอนุรักษ์โดยเอาชุมชนเป็นฐาน” (community-based conservation) (Benjaminsen and Bryceson, 2012:337) ซึ่งเริ่มมีการกล่าวถึงและนำไปปฏิบัติจำนวนมากขึ้นในต่างประเทศ ตั้งแต่ทศวรรษ 1980 ซึ่งมีหลักการสำคัญ 2 ประการคือ “ประการแรก ประชาชนในพื้นที่หรือพื้นที่รอบๆ ซึ่งมีการอนุรักษ์ ต้องสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่อนุรักษ์นั้นๆ และประการที่สอง ประชาชนในพื้นที่หรือพื้นที่รอบๆ ต้องได้รับประโยชน์จากการอนุรักษ์พื้นที่ดังกล่าว” (Benjaminsen and Bryceson, 2012:338)

นอกจากนี้เบนจามินเซนและบริซสันยังเสนอว่าวิธีการอนุรักษ์เช่นนี้มีข้อดีอย่างน้อย 2 ประการคือ ประการแรก เป็นการอนุรักษ์โดยเอาชุมชนเป็นฐาน อันเป็นวิธีการอนุรักษ์แบบทุกฝ่ายได้ประโยชน์ (win-win conservation) เนื่องจากการเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่ได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการที่ดินและทรัพยากรบนที่ดิน ไม่ใช่เป็นการตัดผู้คนออกจากที่ดินตามแนวทางการอนุรักษ์การจัดการที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติแบบเดิม ซึ่งมุ่งจะอนุรักษ์ที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติเท่านั้น โดยที่ไม่ให้ความสำคัญกับผู้คนที่อยู่ในพื้นที่มาก่อน ซึ่งเป็นการอนุรักษ์ชนิดที่เรียกว่า “มองเห็นป่าแต่ไม่เห็นคน” หรือเป็นการอนุรักษ์ชนิด “ป่าปลอดคน” อันเป็นแนวคิดการอนุรักษ์นิยมสุดโต่งในรูปแบบเดิม ดังนั้นการอนุรักษ์ตามแนวทางนี้จึงเป็นการมองพื้นที่อนุรักษ์ว่าเป็นเสมือน “วาทกรรมป้อมปราการ” (fortress discourse) แห่งการอนุรักษ์ พื้นที่ในการอนุรักษ์ต้องมีการปิดล้อม (enclosure) ที่ชัดเจนห้ามให้มีการเข้าออกและบุกรุก ซึ่งเรียกว่า “พื้นที่แห่งการอนุรักษ์” (conservation area) มี “การอพยพผู้คน” (people eviction) และ “การตรวจตราพื้นที่” (area policing) เพื่อป้องกันการบุกรุกด้วย โดยวิธีการกีดกันแบบนี้เป็นวิธีการที่รัฐไทยนิยมใช้อย่างมาก แท้จริงแล้วรัฐต้องมีความจริงใจในการเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วม โดยการสร้างความสมดุลระหว่างฝ่ายเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งเป็นตัวแสดงที่มีอำนาจเหนือกว่าและขณะเดียวกันสามารถใช้ตำแหน่งในการแสวงหาผลประโยชน์ในรูปแบบ “ค่าเช่าทางเศรษฐกิจ” (rent-seeking) ได้ ฝ่ายที่สองบริษัทเอกชน ซึ่งมีพลังทางเศรษฐกิจสูงกว่าประชาชนในพื้นที่ และฝ่ายที่สามกลุ่มประชาชน ซึ่งมีสถานะที่เป็นรองกว่า (subaltern)

ในทางกลับกันการอนุรักษ์ตามแนวทางอนุรักษ์โดยเอาชุมชนเป็นฐานนั้นมุ่งให้ความสำคัญกับทั้งที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติ แต่ก็ไม่ได้ละเลยและให้ความสำคัญกับผู้คนที่อยู่ในที่นั้นนั้น เปิด

ให้คนในพื้นที่มีส่วนร่วม ดังนั้นวิธีการนี้จึงเรียกว่า การอนุรักษ์ที่เป็นมิตรกับผู้คน (people-friendly conservation) ข้อเสนอแนะนี้สอดคล้องกับความต้องการของพงษ์ศักดิ์ ต้นน้ำเพชรที่ว่า

“ขอแค่ให้เจ้าหน้าที่ภาครัฐเข้าใจชุมชนบ้าง เข้าใจคนที่อยู่กับป่าให้มากขึ้น มันจะไปได้ดี จะไม่มีปัญหาเลยถ้าเขามีส่วนร่วมในการเสนอหรือแก้ไขปัญหาดังๆ ที่ผ่านมามหาวิทยาลัยไม่มีโอกาสได้พูด อยากให้เจ้าหน้าที่ภาครัฐและชาวบ้านมาพบปะกันแล้วพูดคุยกันด้วยเหตุและผล แล้วก็หาแนวทางที่ใช้ในการแก้ไขปัญหาดังๆ ให้ชัดเจน หลักๆ คือให้เจ้าหน้าที่ชัดเจนกับชาวบ้านให้มากที่สุด เพราะที่ผ่านมา บางที่รีบปากไปแล้วก็ไม่ได้ทำตามเลย อยากให้เจ้าหน้าที่เห็นใจชาวบ้าน” (พงษ์ศักดิ์ ต้นน้ำเพชร, สัมภาษณ์, 10 สิงหาคม 2564)

ประการที่สอง เมื่อรัฐใช้วิธีการอนุรักษ์ในรูปแบบชุมชนเป็นฐาน ซึ่งมีการให้ความสำคัญกับผู้คนด้วย จะเป็นการลดความขัดแย้งที่ก่อขึ้นโดยแนวทางอนุรักษ์แบบเดิม ซึ่งมีหลักการสำคัญคือ การออกนโยบายอนุรักษ์โดยมีรัฐเป็นศูนย์กลาง (state-centric conservation) และ/หรือ การใช้ความรุนแรงทั้งทางตรง หรือเพื่อบังคับใช้กฎหมาย (Benjaminsen and Bryceson, 2012: 337-338) ดังนั้น จึงต้องมีการเปิดพื้นที่ต่างๆ ให้มีอิสรภาพ ซึ่งถือว่ามีความสำคัญและคุณภาพการอย่างสูงในการพัฒนาการอนุรักษ์ การยึดกุมอำนาจเอาไว้ที่ส่วนกลางเพียงอย่างเดียวแม้จะเข้มแข็งเพียงใดไม่สามารถยึดกุมอำนาจเอาไว้ได้อย่างถาวรและมั่นคง นอกจากนี้ ยังไม่สามารถตอบสนองอย่างรวดเร็ว ทันการณ์ และมีประสิทธิภาพได้ ผู้ปกครองหรือรัฐบาลที่ไม่เท่าทันความเปลี่ยนแปลง ไม่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วม ไม่เปิดให้มีการฟังเสียง และความต้องการของประชาชน หรือไม่ให้อิสภาพแก่พื้นที่ ซึ่งยังมีการกีดกันปิดกั้นความแตกต่าง แม้จะอยู่ในอำนาจมาอย่างยาวนานและแข็งแกร่งเพียงใด การปกครองไม่ใช่การปกครองที่ถูกต้อง

3. การส่งเสริมแนวคิดรักษาคน

รัฐควรหันมาให้ความสำคัญกับ “การรักษาคน” มากกว่า “การรักษาที่ดิน” ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่ป่าในกรณีแก่งกระเจาหรือพื้นที่ความมั่นคงในกรณีบ้านวังวน การพยายามรักษาความมั่นคงในรูปแบบเดิมที่มีช่วงเวลาสงครามเย็นเป็นตัวแบบนั้น ได้รับการพิสูจน์แล้วว่าไม่มีประสิทธิภาพและล้าสมัย ความมั่นคงในรูปแบบเดิมที่มีเฉพาะรัฐเป็นศูนย์กลางนั้น สามารถทำให้ประชาชนไม่มีความมั่นคงในชีวิตได้ ในการพยายามแสวงหาความมั่นคงนั้นรัฐไทยมักที่จะทำโดยการเพิ่มอาวุธจำนวนทหาร หรือในกรณีนี้ “ทวงคืน” พื้นที่หรือพื้นที่ป่ากลับมา ดังนั้นสิ่งที่สำคัญคือความมั่นคงในรูปแบบใหม่ ในแง่นี้หมายถึง การรักษาคนอาจจะมีความเชื่อมโยงกับกรอบแนวคิดอื่นๆ ซึ่งมีความสำคัญในปัจจุบัน และมีผู้กล่าวถึงหลายแห่ง เช่น ความมั่นคงมนุษย์ (human security) หรือกรอบแนวคิด “การพัฒนาคน” (human development) เพราะหากมนุษย์ไม่มีความมั่นคงหรือไม่

ได้รับการพัฒนาแล้ว รัฐจะอ้างความมั่นคงหรือการพัฒนาด้วยใช้เหตุผลและวัตถุประสงค์ใด ความมั่นคงมนุษย์ในที่นี้รวมทั้งความมั่นคงในชีวิตและการเป็นอยู่ที่ดี (well-being) หรือหากกล่าวในทางทฤษฎีคือ การมีความมั่นคงและการพัฒนามนุษย์นี้คือ การมีเสรีภาพโดยไม่ต้องตกในพันธนาการของความกลัว (freedom from fear) และเสรีภาพจากความอดอยากต้องการ (freedom from want) (Sen, 2006) หากยังมีความหวาดกลัวหรือ ความอดอยากต้องการหลงเหลืออยู่นั้นหมายความว่าไม่สามารถสร้างความมั่นคง และการพัฒนาที่แท้จริงขึ้นมาได้

4. การไม่ฉวยใช้แนวคิดต่างประเทศมาดัดคนในประเทศ

รัฐไม่อ้างรางวัลหรือคำนิยามต่างประเทศแบบบิดเบือน เช่น รางวัลบริการภาครัฐของสหประชาชาติ (UNPSA) มาเพื่อปิดกั้นการเรียกร้องต้องการของกลุ่มคน เช่น ที่เกิดขึ้นในกรณีหนองตาแต้ม นอกจากนี้รัฐไทยไม่ควรเร่งผลักดันการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกในกรณีแก่จระจก โดยไม่ฟังเสียงทัดทาน การแก้ไขปัญหาที่มีความจำเป็นต้องอาศัยมุมมองและความเข้าใจเกี่ยวกับมรดกโลกในรูปแบบใหม่ โดยเฉพาะการขอขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกทางด้านวัฒนธรรมของวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง และการขอขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกทางด้านวัฒนธรรมนั้นจะไม่ส่งผลกระทบต่อคนที่อยู่ในพื้นที่ป่าเท่ากับในกรณีการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกทางธรรมชาติ โดยการทำให้วัฒนธรรมของกลุ่มคนกะเหรี่ยงในพื้นที่นั้นเป็นมรดกทางด้านวัฒนธรรม ซึ่งจะเป็นการเชิดชูคุณค่าของคนและลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับรัฐด้วย

ดังนั้น เมื่อพิจารณาแนวทางเสนอแก้ไขด้านต่างๆ จะพิจารณาได้ว่า เมื่อขมวดแนวทางเหล่านั้นเข้าด้วยกันแล้วจะหมายถึง การที่รัฐไม่แย่งยึดที่ดินของชาวบ้าน รัฐมีการเปิดรับฟังเกี่ยวกับชีวิตชาวบ้านในพื้นที่จริงว่ามีปัญหาอะไรบ้าง และควรนำมาแก้ไขและพัฒนาในเรื่องใด โดยมีการปรึกษาหารือ สอบถามความคิดเห็นของประชาชน และไม่ลิดรอนสิทธิของประชาชน

7.3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยศึกษาต่อไป

งานวิจัยชิ้นนี้เสนอว่า ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการแย่งยึดที่ดิน โดยเฉพาะด้านที่มาสถานการณ์ และผลกระทบเพื่อต่อขอติดต่อไปในอนาคต ทั้งที่เป็นผลมาจากการกระทำของรัฐและกลุ่มทุน เนื่องจากแนวโน้มในอนาคตที่แนวคิดและแนวปฏิบัติแบบทุนนิยมเสรีจะมีการขยายตัวและมีอิทธิพลมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะยิ่งส่งผลกระทบต่อความต้องการที่ดินและก่อให้เกิดการแย่งยึดที่ดินตามมาขนานใหญ่ได้ ทั้งนี้กลุ่มคนที่จะได้รับผลกระทบมากที่สุดย่อมไม่ถึงขั้นกลุ่มคนตัวเล็กตัวน้อยหรือกลุ่มคนชายขอบ ซึ่งมีสถานะรองและมีอำนาจการต่อรองน้อย ย่อมมีโอกาสที่จะตกอยู่ใน

สภาวะเปาะบางมากขึ้น และมีโอกาสถูกพรากรสิทธิในที่ดินมากขึ้นหรือตกอยู่ในสถานการณ์ที่เลวร้ายมากขึ้นจากเดิม

ทั้งนี้มิติที่นำให้ความสำคัญและจับตาอย่างใกล้ชิดเป็นพิเศษคือ มิติอันเป็นผลมาจากกระแสระหว่างประเทศที่สำคัญ 2 กระแสด้วยกัน ได้แก่

ประการแรก ได้แก่ ความกังวลเกี่ยวกับสภาวะโลกร้อน (global warming) ความกังวลเกี่ยวกับสภาวะโลกร้อนนั้นนำมาซึ่งนโยบายและมาตรการจำนวนมาก ที่สำคัญ เช่น การกำหนดอัตราการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ของแต่ละประเทศ หรือการนำเอาอัตราการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ไปทำการขายหรือแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศด้อยพัฒนาซึ่งปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์น้อยกว่ากับประเทศพัฒนาแล้วซึ่งปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์มากกว่า ในแง่นี้ ประเทศกำลังพัฒนามีแนวโน้มที่จะถูกกดดันหรือโน้มน้าวให้รักษาพื้นที่ป่าของตนเองเพื่อเป็นเสมือนพื้นที่ดูดซับก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ขนาดใหญ่ ซึ่งจะส่งผลดีทั้งต่อสิ่งแวดล้อมของประเทศตนเองและของโลกด้วย ซึ่งการรักษาพื้นที่ป่านี้เองมีแนวโน้มที่จะส่งผลกระทบต่อผู้คนตัวเล็กตัวน้อยหรือกลุ่มคนชายขอบ หากว่ากลุ่มคนเหล่านั้นอาศัยในพื้นที่ป่า และประเทศต่างๆ มีแนวโน้มรักษาพื้นที่ป่าของตนเอง แต่ประเทศจำนวนมาก โดยเฉพาะประเทศไทย มีแนวโน้มรักษาป่าแต่ไม่รักษาคคน หรือสภาวะการสร้างความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (environmental friendly) “แต่ทว่าไม่เป็นมิตรกับคน” นอกจากนี้ การแลกเปลี่ยนอัตราการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ยังก่อให้เกิดการเบียดเบียนเชิงนโยบายที่สำคัญ เพราะประเทศด้อยพัฒนามีแนวโน้มนำเอาอัตราการปล่อยก๊าซของตนเองไปทำการค้าขายแลกเปลี่ยนเพื่อให้ได้ตัวเงินมากกว่าการคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมที่แท้จริง ดังนั้นสิ่งที่ต้องศึกษาต่อไปคือ อิทธิพลของแนวคิดและแนวปฏิบัติระหว่างประเทศด้านสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อประเทศไทย และการเข้าเป็นภาคีสมาชิกของความร่วมมือด้านสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศของประเทศไทยด้วย เนื่องจากสามารถส่งผลกระทบด้านลบต่อประชาชนในประเทศ โดยเฉพาะกลุ่มคนตัวเล็กตัวน้อยหรือกลุ่มคนชายขอบ

ประการที่สอง ความกังวลด้านความมั่นคงด้านอาหาร (food security) ความกังวลเกี่ยวกับความมั่นคงด้านอาหาร ซึ่งมาพร้อมกับการเพิ่มจำนวนของประชากรโลกขณะที่ที่ดินมีจำกัด ถือเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ควรให้ความสำคัญและน่าจับตอในอนาคต เนื่องจากถือเป็นแรงผลักดันให้กลุ่มทุนจำนวนมากฉวยโอกาสในการกว้านเอาที่ดินหรือแย่งยึดที่ดินขนาดใหญ่ โดยอ้างว่าเพื่อเป็นการผลิตอาหารเพื่อตอบสนองประเทศ กลุ่มคนตัวเล็กตัวน้อยหรือกลุ่มคนชายขอบมีแนวโน้มกลายเป็นแรงงานหลักในการผลิตอาหารมากขึ้น แต่ทว่าพวกเขามีแนวโน้มที่จะเผชิญกับความยากจนและอดอยากมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากอาหารนั้นถูกซื้อขายแลกเปลี่ยนด้วยกำลังซื้อเช่นเดียวกับสินค้าชนิดอื่นๆ กลุ่มคนที่ยากจนกว่าจึงต้องเผชิญการถูกจำกัดการเข้าถึงมากกว่า ที่สำคัญกลุ่มคนชายขอบ

เหล่านี้มีแนวโน้มถูกพรากสัทธาในที่ดินมากยิ่งขึ้น ภายใต้ความกดดันทางด้านเศรษฐกิจและอิทธิพลและอำนาจของกลุ่มทุน ผลจากกระแสที่สองนี้ ก่อให้เกิดผลกระทบในเชิงที่สวนทางกับกระแสแรก เมื่อพื้นที่ในการทำกินน้อยลง ย่อมมีแนวโน้มที่คนอาจจะต้องแสวงหาที่ดินเพื่อทำกินมากขึ้น ซึ่งอาจจะกระทบต่อ “การบุกรุกพื้นที่ป่า” หรือ “ถูกมองว่าบุกรุกพื้นที่ป่า” เพื่อผลิตอาหารให้เพียงพอ ดังนั้นในแง่นี้ จึงควรมีการศึกษาต่อขอดเกี่ยวกับการแย่งยึดที่ดิน โดยกลุ่มทุนจากการอ้างเหตุผลความมั่นคงทางด้านอาหารต่อไป เพราะการสร้างความมั่นคงทางด้านอาหารที่เกิดจากการพรากสัทธาในที่ดินดังกล่าวอาจจะก่อให้เกิดความไม่มั่นคงในชีวิตของคนชายขอบจำนวนมากได้

